

GILBERT KEITH CHESTERTON

Οὐτοπία τοκογλύφων
καὶ ἄλλα δοκίμια

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Ούτοπία τοκογλύφων	23
Ἡ κόπωση τῆς Φλήτ Στρήτ	85
Ἡ τυραννία τῆς κακῆς δημοσιογραφίας	93
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑΣ	103

ΟΥΤΟΠΙΑ ΤΟΚΟΓΛΥΦΩΝ

I. Τέχνη και διαφήμιση

Προτίθεμαι, ἂν βέβαια μοῦ τὸ ἐπιτρέψει ἡ ὑπομονὴ τοῦ ἀναγνώστη, νὰ ἀφιερῶσω δυὸ τρία ἄρθρα σὲ προφητεῖες. Ὅπως κάθε σὼφρων προφήτης, τῆς Ἐκκλησίας ἢ καὶ κοσμικός, μόνο ὅταν φλέγομαι ἀπὸ ὄργη καὶ διαισθάνομαι ὅτι τὰ πράγματα προμηνύονται ἄσχημα γιὰ ὅλους, εἶμαι σὲ θέση νὰ προφητεύσω. Καί, ὅπως κάθε σὼφρων προφήτης, προφητεύω μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ προφητεῖες μου δὲν θὰ ἐπαληθευτοῦν. Γιατὶ ἡ πρόβλεψη ἐνὸς καλοῦ χρησμοδοῦ εἶναι σὰν τὴν προειδοποίηση τοῦ καλοῦ γιαιτροῦ — ὁ γιαιτρὸς θριαμβεῖ πραγματικά ὅταν ὁ ἀσθενής, τὸν ὁποῖο θεωροῦσε καταδικασμένο νὰ πεθάνει, ἐπανέρχεται στὴ ζωὴ. Ἡ ἀπειλὴ δικαιώνεται τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ διαψεύδεται. Ἐχω κατ' ἐπανάληψη πεῖ (καὶ θὰ συνεχίσω νὰ τὸ λέω, εἴτε μοῦ προσφέρεται ἢ εὐκαιρία εἴτε ὄχι) ὅτι πρέπει νὰ χτυπήσου-

με τὸν καπιταλισμό, καὶ μάλιστα σκληρά — γιὰ τὸν ἀπλὸ καὶ ξεκάθαρο λόγο ὅτι γίνεται ὀλοένα καὶ πιὸ ἰσχυρός. Οἱ περισσότερες δικαιολογίες ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ καπιταλιστὲς ὡς προσωπεῖα εἶναι, βεβαίως, προφάσεις ὑποκριτῶν. Ψεύδονται ὅταν ἐπικαλοῦνται τὴ φιλανθρωπία· ἢ ἀγάπη τους γιὰ τὸν ἄνθρωπο δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκείνη ποὺ ἔνωθε ὁ Ἄλμπου γιὰ τοὺς Κινέζους του.¹ Ψεύδονται ὅταν ἰσχυρίζονται πὼς ἔφτασαν ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται χάρη στὰ ὀργανωτικά τους προσόντα. Πληρώνουν ἄλλους γιὰ νὰ τοὺς ὀργανώσουν τὰ ὀρυχεῖα τους, ἀκριβῶς ὅπως πληρώνουν ἄλλους γιὰ νὰ κατέβουν ἐκεῖ κάτω. Συχνὰ ψεύδονται γιὰ τὸν τωρινὸ τους πλοῦτο, ὅπως ψεύδονται, σὲ γενικὲς γραμμές, καὶ γιὰ τὴν περασμένη τους ἔνδεια. Ὅμως ὅταν λένε ὅτι προασπίζονται μιὰ «ἐποικοδομητικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ» δὲν ψεύδονται. Πράγματι, ἐποικοδομητικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἐφαρμόζουν. Κι ἐμεῖς ἔχουμε τὸ χρέος νὰ προασπιστοῦμε μιὰ ἀντιστοίχως καταστροφικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ· καὶ νὰ καταστρέψουμε, ὅσο ἀκόμη δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ, ὅ,τι σατανικὸ οἰκοδομοῦν.

Τὸ παράδειγμα τῶν τεχνῶν

Τώρα προτίθεμαι νὰ ἐξετάσω, μία πρὸς μία, ὀρισμένες ὀψεις καὶ ἐκφάνσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς καὶ νὰ περιγράψω πῶς νομίζω ὅτι θὰ εἶναι σ' αὐτὸν τὸν παράδεισο τῶν πλουτοκρατῶν, σ' αὐτὴ τὴν Οὐτοπία τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ χαλκοῦ στὴν ὁποία, καθὼς φαίνεται, θὰ καταλήξει ἡ ἔνδοξη ἱστορία τῆς Ἀγγλίας. Προτίθεμαι νὰ ἐκθέσω τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους θεωρῶ ὅτι θὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ νέα μας ἀφεντικά, οἱ κοινοὶ ἑκατομμυριοῦχοι, ὀρισμένους τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος καὶ θεσμοὺς ὅπως ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη, τὸ δίκαιο ἢ ἡ θρησκεία — ἐκτὸς καὶ ἂν χτυπήσουμε ἀρκετὰ γρήγορα ὥστε νὰ τοὺς ἐμποδίσουμε. Καί, γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς συζήτησης, θὰ χρησιμοποιήσω τὸ παράδειγμα τῶν τεχνῶν.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς ἔχουμε δεῖ ἕναν πίνακα μὲ τίτλο «Σαπουνόφουσκες», πὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ διαφήμιση ἑνὸς ὀνομαστοῦ σαπουνιοῦ, μιὰ μικρὴ πλάκα τοῦ ὁποίου ἔχει προστεθεῖ στὴ ζωγραφικὴ σύνθεση.² Ὅποιος ἔχει κάποια, ἔστω καὶ ἀμυδρὴ, ἰδέα ἀπὸ σχέδιο (ὁ γελοιογράφος τῆς *Daily Herald*, παραδείγματος χάριν) καταλαβαίνει ὅτι δὲν ἀποτελοῦσε ἐξαρχῆς μέρος τοῦ ζωγραφικοῦ ἔργου. Βλέπει ὅτι ἡ πλά-

κα τοῦ σαπουνιοῦ καταστρέφει τὸν πίνακα ὡς πίνακα· τόσο πού θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι τὸ σαποῦνι χρησιμοποιήθηκε γιὰ νὰ σβήσει τὸ χρῶμα. Μικρὸ καθὼς εἶναι, ἀνατρέπει καὶ συγχέει τὴν ἰσορροπία τῶν ἀντικειμένων στὴ σύνθεση. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ κρίνω τὴν ἀντίδραση τοῦ ζωγράφου ἐν προκειμένῳ· ἐδῶ πού τὰ λέμε, δὲν τὴ γνωρίζω κάν. Αὐτὸ πού ἔχει σημασία γιὰ μένα εἶναι ὅτι ὁ πίνακας δὲν φιλοτεχνήθηκε μὲ θέμα τὸ σαποῦνι, ἀλλὰ τὸ σαποῦνι προστέθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων στὸν πίνακα. Καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκφυλιστικῆς αὐτῆς ἀλλαγῆς, πού μᾶς διαχωρίζει ἀπὸ τὴ βικτωριανὴ ἐποχὴ, ἐκδηλώνεται ὀλοφάνερα στὸ ἐξῆς: ἡ βικτωριανὴ ἀτμόσφαιρα, μὲ ὅλα τῆς τὰ ἐλαττώματα, δὲν θὰ ἐπέτρεπε σὲ μιὰ τέτοια μορφὴ χειραγώγησης νὰ περάσει ὡς αὐτονόητη. Μπορεῖ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος νὰ περηφανεύοταν πού εἶχε θέσει τὴν τέχνη του στὴν ὑπηρεσία ἐνὸς αὐτοκράτορα ἢ ἐνὸς πάπα — ἂν καὶ νομίζω ὅτι οἱ πάτρωνές του δὲν περηφανεύονταν ἐξίσου γι' αὐτόν—, ὥστόσο δὲν πιστεύω ὅτι ὁ Σέρ Τζὼν Μιλλέι θὰ αἰσθανόταν περήφανος πού βοήθησε μὲ τὴν τέχνη του ἕναν σαπωνοποιό. Δὲν λέω ὅτι θὰ τὸ θεωροῦσε κακό, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὅποιο θὰ καυχιόταν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς σηματοδοτεῖ τὴν ἀλλαγὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του στὴ δική μας. Στις μέρες μας, οἱ ἔμποροι ἔχουν κυριολεκτικὰ υἱοθετή-

σει τις μεθόδους τῶν ἐμπόρων-πριγκίπων τῆς Ἀναγέννησης. Ἔχουν ἀρχίσει νὰ διαφεντεύουν ἀπροκάλυπτα τὸν πολιτισμό, ὅπως τὸν διαφέντευαν οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ πάπες στὴν Ἰταλία. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Μιλλέι, γενικότερα μιλώντας, μὲ τὸν ὄρο «τέχνη» ἐννοοῦσαν τὴ γνήσια τέχνη· ἡ διαφήμιση θεωροῦνταν κατώτερη τέχνη. Τὸ κεφάλι ἐνὸς μαύρου, ζωγραφισμένο γιὰ νὰ διαφημίσει ἓνα μαῦρο βερνίκι παπουτσιῶν, δὲν ἐνοχλοῦσε ἰδιαίτερος ἂν ἦταν ἀκατέργαστο, γιὰτὶ δὲν ἀποτελοῦσε παρὰ ἓνα σύμβολο, ὅπως καὶ ἡ ταμπέλα ἐνὸς πανδοχείου. Ὁ μαῦρος ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπλῶς ὑπερβολικὰ μαῦρος. Ὁ πραγματικὸς καλλιτέχνης, ὥστόσο, ποὺ θὰ φιλοτεχνοῦσε τὴν προσωπογραφία ἐνὸς μαύρου, ἀναμενόταν νὰ γνωρίζει ὅτι ἓνας μαῦρος δὲν εἶναι ποτὲ ὀλότελα μαῦρος. Ἀναμενόταν νὰ ἀποδώσει τὸ πρόσωπό του μὲ χιλιάδες ἀποχρώσεις τοῦ γκριζοῦ, τοῦ καφετί, τοῦ βιολετί: γιὰτὶ κανεὶς δὲν εἶναι ἐντελῶς μαῦρος, ὅπως κανεὶς δὲν εἶναι ἀπολύτως λευκός. Μιὰ ἀρκετὰ σαφὴς γραμμὴ διαχώριζε ἀκόμη τὴ διαφήμιση ἀπὸ τὴν τέχνη.